

International JOURNAL of SOCIAL and HUMANITIES SCIENCES RESEARCH (JSHSR)

Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi

Received/Makale Geliş 30.03.2023
Published /Yayınlanma 31.05.2023
Volume/Issue (Cilt/Sayı)-ss/pp 10(95),1151-1160

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.3652>
Research Article
ISSN: 2459-1149

 Dr. Recep HATİPOĞLU
<https://orcid.org/0000-0002-7229-180X>
 Bursa Uludağ Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Bursa / TÜRKİYE

SÖZLÜ ÇEVİRİ YETİLERİ VE TERCÜMANLIK AÇISINDAN ÖNEMİ

THE ABILITIES OF ORAL TRANSLATION AND THEIR IMPORTANCE FOR TRANSLATORSHIP

ÖZET

Tercüme faaliyeti insanlıkla var olmuş olan, yeryüzünde farklı diller ve kültürler bulunduğu sürece sahip olduğu önem ve gereksinim hiçbir zaman bitmeyecek bir olgudur. Tarihteki savaşlar ile dilleri ve kültürleri farklı olan bu toplumların kültürel alışverişleri göz önüne alındığında, tercümenin her zaman bir gereklilik olduğu ve bu sebeple de tercüme tarihinin çok eskilere dayandığını söylemek mümkündür. Sadece ülkeler arasında yapılan resmi anlaşmalarda değil, zamanla sınırlar değiştiği o bölgelerde yaşayan insanların da kendi aralarında iletişime geçtikleri ve zamanla tercüme sayesinde aralarında kültür alışverişinde buldukları söylenebilir. Tercüme, seri düşünmeyi, üst düzey zihinsel becerilere sahip olmayı, aynı anda birkaç işe odaklanabilmeyi gerektiren ve aynı zamanda dinamik olmayı, değişimi, iletişimde farklı diller ve kültürler arasında aracı olmayı ve yoğun stres altında çalışmayı sevenlerin yapabileceği oldukça zor bir faaliyettir. Tercüme faaliyeti, sahada görev yapan tercümana kültürler arası etkileşimde oldukça farklı deneyimler yaşatan, bu alanda çalışma yapacak olan araştırmacılara disiplinler arası geniş bir araştırma alanı sunan ve tercüme eğitimi ile uğraşan eğitmenlere de özel yöntemlerle çalışma fırsatı sağlayan bir etkinlik alanıdır. Bütün bu özellikleri nedeniyle, tercümanlık eğitiminin, hem eğiticiler hem de çevirmen adayları açısından oldukça zor, uzun soluklu ve çok çaba gerektiren bir faaliyet olduğu kolayca tahmin edilebilir. Bu çalışmanın amacı, tercüme esnasında gerekli olan sözlü çeviri yetilerini genel hatlarıyla ele almak ve bu alanda çalışma yapanlara destek olmaktır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Çevirmen, Sözlü Çeviri, Çeviri Yetileri.

ABSTRACT

Translation activity has been done throughout history and it is a fact that will never end as people from different cultures speaking different languages will need it.

It can be said that translation history dates back to old times and it has always been a necessity when wars in history and cultural exchange of the societies whose languages and cultures are different taken into consideration. It is a fact that people get in contact with each other through translation and that translation was used not only in official contracts between countries but also between people who lived in those countries. Translation is a difficult activity that necessitates fast thinking, having upper-level intellectual abilities, being able to focus on several works at the same time, and being able to work under a lot of stress. The translation is an activity that gives the translator the opportunity of having different experiences in cross-cultural interaction, which offers a rich and interdisciplinary field of study for people working in this area and the opportunity of studying through special methods for the instructors working on translation education. It can easily presume that translation education is an activity that necessitates intensive effort both for instructors and translator candidates. The aim of this study is to study the competencies of interpreting in general and to assist the people studying in this area.

Keywords: Translation, Translator, Interpreting, Competences of Interpreting.

1. GİRİŞ

Ersoy'un (2012: 17) Salevsky'den aktardığına göre, en eski tercüme etkinliğinin, Antik dönemde Mısır krallığında MÖ 3000 yılında gerçekleştiği ve o dönemde tercümanların, kervan rehberi, keşif rehberi ve tüccar danışmanı olarak görev yaptıkları ifade edilmektedir. Eski Yunan'da tercüman, tanrılar ve insanlar arasında iletişimi sağlayan tanrı olarak kabul edilen Hermes'e benzetiliyor ve Hermes'in dilsel yeteneklerine sahip olduğu düşünülüyordu (Ersoy, 2012: 18).

Tercümenin öneminin artması ve daha fazla gündeme gelmesinin, özellikle farklı ülke temsilcilerinin katıldığı büyük organizasyonların düzenlenmeye başlamasıyla gerçekleştiğini belirten Ersoy (2012: 18-19), 1928 tarihinde Rusya'da 6. Comintern Kongresi'nde ilk defa andaş çevirmenlerin görev yaptığını ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Nürnberg sürecinde andaş çeviri tekniğinin ilk defa kullanıldığını, böylece 20. yüzyılın ikinci yarısında andaş çevirinin temellerinin atıldığını ifade eder.

Üye devletlerin her birinin dilinin resmi dil olarak kabul edildiği AB'nin 'çokdillilik' politikası, AB'yi dünyanın en büyük çeviri hizmet alıcısı ve sağlayıcısı konumuna getirmiştir, bu nedenle de çokdillilik politikası ve uygulamaları Türkiye açısından da ayrıca önem taşımaktadır. Diriker (2005: 16), Avrupa Birliği'nin, tüm üye ülkelerinin resmi dilini eşit kabul eden ve iç işleyişini bu ilke doğrultusunda düzenleyen tek çokuluslu kurum olduğunu belirterek, AB'nin çokdillilik ilkesinin Birliğin kuruluş yıllarında kabul edildiğini ifade etmektedir.

Doğan (2017: 1), tercümenin, dünyada ve ülkemizde bir meslek, bir eğitim alanı ve araştırma alanı olarak ortaya çıkışının son yüzyılda gerçekleştiğini belirterek, ülkemizde artan uluslararası ilişkilerin bir sonucu olarak tercüman gereksiniminin ortaya çıkmasıyla birlikte tercümanlık eğitiminin, 1960-1970'lerde düzenlenen kısa dönemli kurslarla başladığını ve daha sonra önce Hacettepe Üniversitesi, ardından Boğaziçi Üniversitesi'nde Mütercim-Tercümanlık bölümlerinin açılarak üç yönlü bir etkileşim ve gelişim sürecinin başladığını belirtmektedir.

Tercüme sürecini çeviri sürecinden ayıran en önemli etkenin, zaman kısıtlılığı nedeniyle zihinsel süreçlerin çeviri edincini etkileyecek derecede baskı altında olduğunu ve zihinsel süreçlerin, anlık zaman dilimlerine sıkıştığını ifade eden Doğan (2017: 3), konuşmacı-dinleyici-tercüman üçlüsü arasındaki etkileşimde konuşmayı yapan tarafından ses tonu, bakışı, mimikleri, jestleri gibi beden dili ve kişiliği; dinleyenlerin konuşma ile ilgili sözel olmayan tepkileri; salonun genel havası, anlık oluşan elektriği; ekrandaki görüntülerden ve dağıtılmış yazılı malzemedan edinilen bilgiler gibi kayıt edilmesi mümkün olmayan birçok dil dışı etkenin, tercüme sürecinde anlamın oluşmasında ve iletişimin sağlanmasında rol oynadığını belirtmektedir.

Ersoy (2012: 28) ardıl tercüme ve andaş tercüme ayrımını yaptıktan sonra Kautz'a dayanarak, ardıl tercüme yönteminde bir konuşmacının metni bölümler halinde sunduğunu ve konuşmacıyla göz temasının rahat sağlanması için tercümanın genellikle konuşmacının yanında ya da biraz gerisinde oturduğunu ve konuşmacının ifadelerinin tercüme edilmesi için her defasında verdiği arada tercümanın tercüme ettiğini ifade etmektedir. Yine Ersoy'un (2012: 29) Kautz'dan aktardığına göre, andaş tercüme, erek metnin, kaynak metin hala sunulma aşamasındayken üretildiği tercüme olduğunu belirterek, kaynak metnin konuşmacı tarafından sunulması ve erek metnin tercüman tarafından dinlenmesi, anlaşılması, erek metne dönüştürülmesi ve erek dilde sunulmasının paralel bir şekilde ve neredeyse aynı zaman dilimi içerisinde gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Ardıl tercüme; ikili görüşme tercümesi, ardıl tercüme, toplum tercümanlığı, irtibat tercümesi, refakat tercümesi ve telefonla tercüme şeklinde sınıflandırılırken, andaş tercüme; kabin içi andaş tercüme, kabin dışı andaş tercüme, fısıldayarak tercüme, televizyondan andaş tercüme, video-konferans tercümesi ve konferans tercümanlığı şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Doğan (2017: 4), her tercüme türünün başlı başına bir araştırma ve uygulama alanı olduğunu belirtmekte ve her birinin kendine özgü zihinsel etkinlikler çerçevesi içinde değerlendirilip geliştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

2. TERCÜME SÜRECİ BECERİLERİNE GENEL BİR BAKIŞ

Tercüme sürecinde en önemli aktörün tercüman olduğunu belirten Ersoy (2012: 127), tercümanın tercüme sürecinde başarılı olabilmesi için, sahip olması ya da edinmesi gereken bazı beceriler veya niteliklerin bulunması gerektiğini ifade ederek, bu becerileri şu şekilde sınıflandırmaktadır:

2.1. Ana Dil ve Yabancı Dil ile Bu Dillerin Kültürüne Hakimiyet

Ana dile hakimiyet becerisinin önemli bir beceri olduğunu belirten Ersoy (2012: 127), anadile hakimiyetin, tercümanlığın en başta gelen koşullarından biri olduğunu ifade etmekte ve Kautz'un, birçok becerinin yanında yabancı dil hakimiyetini translyasyon etkinliğinin temel öğelerinden biri olarak gördüğünü ve bu beceriler olmazsa translyasyon becerisinin olamayacağını söylediğini ifade etmektedir.

2.2. Dünya Bilgisi Birikimi

Dünya bilgisi hakimiyetinin tercüme alanı için ayrı bir önemi olduğunu ifade eden Ersoy (2012: 128), tercüme etkinliği ile ilgili konuların aktüel politik, ekonomik alanlara ait konular olması nedeniyle dünya bilgisi hakimiyetinin tercüme etkinliğinde daha büyük bir önem taşıdığını belirtmektedir.

2.3. Duyma Becerisi

Duymanın salt duyma şeklinde olmayıp duyduğunu anlama şeklinde algılanması gerektiğini belirten Ersoy (2012: 128), neyin, nasıl, kimin kiminle, ne konuda, ne zaman, nerede ve neden konuştuğu ya da dinlediğinin önemli bir rol oynadığını ve dolayısıyla iyi duyma ve anlamamanın önemli ön koşulunun bu noktalara odaklanmak ya da konsantre olmak gerektiğini ifade etmektedir.

2.4. Konuşma Becerisi

Ersoy (2012: 129), konuşmanın, tercüme sürecinin en önemli becerisi olduğunu ifade ederek, bu becerinin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için, tercümanın erek dile, o dilin öğelerini sözcük, cümle), çok fazla düşünmesine gerek kalmadan kullanabilecek seviyede hakim olması gerektiğini belirtmektedir.

2.5. Anlama Becerisi

Gerek tercüme sürecinde gerekse çeviri sürecinde dil, dünya, alan ve kültür bilgisinin anlama aşamasında en önemli koşullarından biri olduğunu belirten Ersoy (2012: 130), tercüme sürecinde, çeviri sürecinden farklı olarak, beden dilinin de anlamada önemli bir rol oynadığını ve tercümanın daha iyi anlamasına katkı sağladığını ifade etmektedir.

Bütün bunların yanı sıra tercümede önemli rol oynayan, *takım çalışması, ilgi duyma, araştırma isteği becerisi, elektronik araç gereçlerin kullanımı, analiz yapma becerisi, duygusal ortamlarda etki altında kalmadan tercüme yapabilme, becerilerini güncelleme becerisi* gibi başka birtakım beceriler de oldukça önemlidir (Ersoy, 2012).

Aşağıdaki bölümde ardıl ve simültane olmak üzere iki gruba ayırdığımız tercüme sürecinde çok önemli olan becerileri, algılama sürecindeki beceriler ve üretme sürecindeki beceriler şeklinde sınıflandırarak daha detaylı bir şekilde açıklanmaktadır.

3. TERCÜME ETKİNLİĞİNDE ALGILAMA VE ÜRETME SÜRECİNDEKİ BECERİLER

3.1. Tercüme Türleri

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi tercüme, *ardıl ve simültane tercüme* olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. *Ardıl tercümenin*, konuşmacının yaptığı konuşmayı dinleyen tercümanın, gerektiği yerde not alması, konuşma bitiminde de belleğinde tuttukları ile aldığı notları birleştirerek dinleyicilere diğer dilden aktarması ile gerçekleştiğini belirten Doğan (2017: 50), tercüme için teknik ekipmana gereksinim olmadığını, sadece geniş salonlarda, tercümanın sesini daha rahat ulaştırabilmesi için mikrofon gerekebileceğini ifade etmektedir. *Simültane tercüme* ise, konuşmacı konuşurken aynı anda tercümenin gerçekleştirildiği tercüme türüdür. Kabin içi ve kabin dışı olarak sınıflandırdığımız simültane tercüme, bilişsel becerilerin yoğun olarak kullanılmasını gerektiren bir faaliyettir.

Al-Khanji, El-Shiyab ve Hussein (2000: 549), Henderson'dan (1982: 149) alıntıyla simültane tercümenin şu üç aşamadan oluştuğunu belirtmektedir:

- Önce hem mantıklı hem de kronolojik olarak başka birinden gelen öğeleri dinleme, tercümanın topladığı hammadde ve bunlardan oluşturduğu ürün;
- Problem olan yerde tam olarak ne olmaktadır? Nasıl ortaya çıkar? Tercümanın işi kelimeler değil, fikirler ve mesajlardır. Simültane tercüme, sadece en temel durumlarda, kaynak dil söylemlerinin basit bir aktarımı olarak oluşturulabilir. Tercüman sürekli, gelen mesajın anlaşılması ve ortaya koyduğu ürünün anlamlı olması için değerlendirme, filtreleme ve düzenleme (kelimeleri değil bilgiyi) faaliyeti içinde yer alır.
- Hazırlıksız (doğal) konuşmanın aktif biçimi. Henderson, ikinci aşamada, simültane tercümenin hazırlıksız konuşmanın bilindik süreçlerinden tamamıyla ayrıldığını belirtir çünkü tercümanın meşgul olduğu mesaj dışarıdaki bir kaynaktan gelmektedir; tercüman aynı anda iki farklı faaliyette bulunmak ve gelen mesaja dikkat etmek zorunda olup kendi ürettiği mesaja bilinçli ve hassa bir şekilde dikkat etmek zorundadır.

Hendricks (1971: 7; akt. Al-Khanji ve diğeri, 2000: 550), simültane tercüme için dört aşamaya ayırmaktadır:

- Dinleme, yani seslerin algılanması.
- Anlama, yani seslerin anlamını algılamak.
- Tercüme, yani anlamı karşı dilbilimsel birimlere veya başka bir dile tercüme etmek.
- Seslendirme, yani yeni konuşma sözcüklerini dile getirmek.

Ersoy (2012: 134), tercüme sürecini *pasif tercüme süreci* ve *aktif tercüme süreci* olarak gruplandırarak, pasif tercüme sürecinde tercümanların birikimlerini kontrollü ve farkında olarak ve farkında olmadan ve kontrolsüz bir şekilde olmak üzere iki yolla edinebildiklerini ifade etmektedir. Farkında olmadan birikim edinmeye örnek olarak, günlük yaşam koşulları içinde dünya, dil ve kültür bilgisinin güncellenmesinin söylenebileceğini belirten Ersoy (2012: 135), kontrollü ve odaklı edinilen birikime de belli bir görev odaklı bilgi toplamayı örnek vermektedir.

Ersoy (2012: 135), Kautz'dan alıntıyla kontrolü ve odaklı edinilen birikimler kapsamında tercümanın işverenden şu bilgi ve kaynakları talep edebileceğini belirtmektedir:

- Tercüme organizasyonu ile ilgili olabildiğince fazla ayrıntılı bilgi (tercüme organizasyonunun zamanı, yeri, teknik koşulları, organizasyonun konusu, planı ve kapsamı)
- Katılımcı listesi (katılımcılarla ilgili milliyet, işlev, yaş, kültürel ve alan bilgisi arka planı, dünya görüşleri, amaçları, beklentileri, onların bu organizasyondaki rolleri ve dil seviyeleri gibi bilgiler)
- Hem anadilinde hem de yabancı dilde daha önceki konuşma ve konferansların konuyla ilgili belgeleri (Örneğin, konuşma metinleri, arka plan materyalleri ve protokol belgeleri)
- Organizatörler, teknik sorumlular ya da medya temsilcileri için brifingler düzenleyebilmektedirler ve tercümanların bu tercüme süreci öncesi bu organizasyonlara katılmaları, aktif tercüme süreci için yararlı olabilir.

Aktif tercüme sürecinde, bütün tarafların aktif bir şekilde yer aldığını ifade eden Ersoy (2012: 140), kaynak metin üreticisi olan konuşmacının, tercüman ve erek kitlenin aynı zaman dilimi ve aynı ortam içinde yer aldığını belirterek, herkesin aynı ortamda bulunmasının, ardıl tercüme sürecinde tercümanın konuşmacıyla ve erek kitleyle diyalog kuracak yakınlık sağlamasının yanında, andaş tercüme süreci için de birtakım avantajlar sağladığını söylemektedir.

3.2. Algılama Sürecindeki Beceriler

Ersoy (2012: 143), algılama sürecindeki becerilerin, algılama ve üretme aşaması olmak üzere iki ana evreden oluştuğunu ifade ederek, algılama evresinin a) kaynak metni duyma ve anlama; b) bilgileri kaydetme evrelerine ayrıldığını söyleyerek, duyma ile tercüme sürecinin aktif olarak başladığını ve duymanın ardından anlamının gerçekleştiğini belirtmektedir. Andaş ve ardıl tercüme türlerinin bu evredeki tek farkının, andaş tercümede duyma ve anlama evrelerinin ardıl tercüme göre çok daha uzun olduğunu söyleyen Ersoy (2012: 144), ardıl tercümede duyma ve anlama evrelerinde sürekli bir mola verilirken, andaş tercümede duyma ve anlama evrelerinin, tercüme sürecinin bitimine kadar kesintisiz devam ettiğini belirtmektedir.

3.2.1. Kaynak Metni Duyma

Kautz tercüme sürecinin duyma ile başladığını söylese de, süreç aslında pasif olarak daha önce başlamakta, duyma ile birlikte ise aktif tercüme süreci başlamaktadır (Ersoy, 2012: 144). Tercüme sürecinin önemli bir evresi olan duyma, ardıl tercümede kulaklıklar aracılığıyla gerçekleşirken, andaş tercümede kulaklık, duyma işlevini yerine getirirken aynı zamanda çevreden gelebilecek gürültü seslerini de izole etme işlevini gerçekleştirmektedir (Ersoy, 2012: 144). Duyma sürecinin sağlıklı olabilmesi için ortamın buna uygun olması ve bazı koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu koşulları Ersoy (2012: 144) şu şekilde ifade etmektedir:

- Tercüme yapılan salon, sokak ve salon gürültüsünden izole edilmeli,
- Konuşmacı, tercümanın duyacağı kadar sesli konuşmalı,
- Mikrofon ve kulaklıkların arızası önlenmeli,

- Konuşmacı, tercümanın ifadeleri daha rahat ve doğru duyması için, kaynak dilin ses ve vurgu kurallarını dikkatle uygulamalıdır.

Bu koşullara ilave olarak, ortamın haricinde tercümanın da taşınması gereken bazı koşullar vardır. Ersoy (2012: 145) bu koşulları şöyle sıralamaktadır:

- Tercümanın kulağında bir sağlık problemi olmamalı,
- Tercüman da hem anadilinin hem de yabancı dilin ses ve vurgu kurallarını iyi tanımalı,
- Tercüman fiziksel ve psikolojik olarak tercüme sürecine hazır olmalı.

3.2.2. Kaynak Metni Anlama

Ardıl tercüme ve andaş tercüme sürecinde anlamamanın birbirine benzer bir şekilde gerçekleştiğini belirten Ersoy (2012: 145), duyma aşamasında olduğu gibi, ardıl tercümede anlama süreci kesintiye uğrarken, andaş tercümede kesintisiz bir anlama süreci gerçekleştiğini ifade etmektedir. Anlama sürecinin etkenlerini *iç* ve *dış* ya da *aktif* ve *pasif etkenler* olarak sınıflandıran Ersoy (2012: 146), anlama sürecinin pasif etkenlerini, tercüme etkinliğinin ortam ve koşullarının yani bağlamın oluşturduğunu, aktif etkenlerin ise, konuşmacıların ifadeleri ve tercümanın birikimlerinin oluşturduğunu belirtmektedir. Kautz (akt; Ersoy, 2012), tercümanda önce bir anlama arzusu olması gerektiğini belirtirken, Atik (2011: 26), başarı için kişinin kendini şartlandırması gerektiğini, “zoru başarabilirim” inancıyla yola çıkan kişinin kendini yeterince motive edebilmiş olacağını, tercüme esnasında tercümanın kendini zorlamasının, mecbur olduğu için o işi yaptığını düşünmesinin performansını %20’lere kadar düşürebileceğini ve sırf bu nedenden dolayı, yani yılgınlık ve gözünün korkması nedeniyle, tercüme ortamını bırakıp giden çevirmenlerin olduğunu ifade etmektedir.

Doğan (2003: 117), uyarıcının kulağa gelmesi ve algılanması sırasında en genel anlamda iki sürecin, yani edilgen ve etkin süreçlerin devreye girdiğini ifade ederek, edilgen süreçlerin, sesin alınması, sınıflandırılması gibi insan kontrolünde olmayan işlemleri içerdiğini; etkin süreçlerin ise anlamlandırma, tercüme ve bellek stratejileri uygulama gibi kişinin kontrolünde olan işlemleri kapsadığını belirtmektedir. Edilgen süreç çerçevesinde olan işlemler, uyarıcı duyargalar tarafından alındığında, önce bu uyarıcının beş duyu organından hangisini ilgilendirdiği iletilisi ile beyin uyarılır, sessel bir girdi olduğu işitsel alıcı dizge tarafından anlaşıldıktan sonra algı öncesi işitsel bellek devreye girer ve gelen sessel uyarıcının örneğin, bir sözcük mü yoksa bir öksürük mü olduğunu ayırt etmek üzere uyarıcıyı sesbirimsel özellikleri açısından sınırlar ve bu aşama ilk tanımlama aşamasıdır; ikinci aşamada ise, bu tanımlama sonunda oluşan sessel algı birimleri dizisi sentezlenir ve sözcüklere dönüşür (Doğan, 2003: 118).

Witte (akt. Ersoy, 2012: 147) anlama sürecini, dilsel birimlerin algılanmasının, algılayan kişinin kafasında belli düşüncelerin oluşmasına neden olduğu ve bu düşüncelerin Scene olarak tanımlandığı şeklinde ifade etmektedir. Yine Witte, dinleyicinin, konuşmacının ifadelerini algıladıktan sonra, bu ifadelerin dinleyicinin kafasında belli düşüncelerin çağrışmasına, uyandırılmasına neden olduğunu ve bu düşüncelerin birikim (Scene) olarak tanımlandığını ifade etmektedir (Ersoy, 2012: 147).

Kaynak metnin anlaşılmasında önemli olan bir başka etkenin de tercüme sürecinin gerçek, canlı bir ortamda gerçekleşmesi ve bunun da anlamada önemli bir rol oynaması olduğunu söyleyen Ersoy (2012: 150), iletişim süreci taraflarının canlı bir ortamda birlikte bulunmalarının, birbirlerinin beden hareketlerini ya da dilini (jest ve mimikler dahil) görmelerini sağladığını ve beden dilinin bir iletişim sürecinde çok önemli bir rol oynadığını ifade etmektedir.

Algılama evresinin iki önemli aşaması olan duyma ve anlama aşamasından sonra üçüncü aşaması da dinlenen ifadelerin bir süre için depolanması veya kaydedilip saklanmasıdır.

3.2.3. İfadelerin ve Metin Bölümlerinin Saklanması (Kaydedilmesi)

Doğan (2017: 132), sözlü çeviride zamana karşı bir yarış olduğunu ve bundan dolayı bilginin, tercüme olarak aktarılmasına kadar bellekte kalış süresinin sınırlı olduğunu belirtmektedir. Ersoy (2012: 153) da tercüme etkinliğinde (ardıl), kaynak metnin kesintili bir şekilde tercümana gönderildiğini, dolayısıyla gönderilen her ifadenin anlama aşamasından sonra, bir süreliğine kaydedilip saklanması gerektiğini belirterek, kaynak metin bölümlerinin bazen çok uzun olması nedeniyle insan beyninin bunların hepsini saklamak için kapasitesinin yeterli olmayacağı için kaydedilip saklama eyleminin ya *hafızada saklama* ya da *not alma* şeklinde ikiye ayrıldığını ifade etmektedir.

Gerver (1975: 119), uluslar arası konferanslarda, simültane çeviri yapan tercümanların bir dili dinlerken, duydukları mesajın bölümü üzerinde karmaşık dönüştürme yaptıklarını ifade ederek, hafıza, dikkat, iki dillilik veya yetenekli davranış analizi ve geliştirilmesi konusunda psikologlar tarafından çok az çalışma yapıldığını belirtmektedir.

Kriston (2012: 79), ister simültane ister ardıl tercüme olsun, bu işi gerçekleştiren tercümanın tercüme hızı ve arada boşluk bırakmadan yapması gerektiğini, bunun da bazen, özellikle konuşmacının çok hızlı konuşması, çok uzun cümleler kurması ve hiç duraklamaması gibi nedenlerden dolayı birtakım zorluklara neden olduğunu ifade etmektedir.

Ardıl veya simültane tercüme türüne bağlı olarak saklama türünün değiştiğini ifade eden Ersoy (2012: 153), ardıl tercümede not olarak saklama eylemi yoğunlukta iken, andaş tercümede bellekte saklamanın daha ağırlıkta olduğunu, ardıl tercümenin alt türleri olan refakat tercümanlığı ve toplum tercümanlığında ise bellekte saklama ve not almanın yanı sıra, tercümanın unuttuğu ya da saklayamadığı bilgi ve verileri konuşmacıya sorarak da saklama işlemini destekleyebildiğini belirtmektedir.

Saklama işleminin nasıl yapılacağı konusunda Ersoy (2012: 153), hem metnin uzunluğunun hem de tercüme süresinin uzunluğunun belirleyici olduğunu belirterek, kaynak metin ifadeleri eğer kısa olursa, not almaya gerek kalmayacağı için bellekte saklama işleminin daha fazla yoğunluk kazanacağını, andaş tercümede ise bellekte sakla işleminin yoğunluk kazandığını ifade etmektedir. Andaş tercümede bellekte saklama işleminin ardıl tercümeyle göre farklı olduğunu belirten Ersoy (2012), konuşma materyalinin hiç kesinti olmadan gelmesi nedeniyle, andaş tercüme sürecinde bellekte saklanan materyalin çok daha hızlı şekilde boşaltılıp, yeni materyalin belleğe alındığını ifade etmektedir.

3.2.3.1. Bellekte Kaydetme

Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü'nde *bellek*, yaşananları, öğrenilen konuları, bunların geçmişle ilişkisini bilinçli olarak zihinde saklama gücü, dağarcık, akıl, hafıza, zihin olarak tanımlanmaktadır. William James, en sağlam bellek modellerinden birini oluşturmuş ve günümüzde bellekle ilgili bilinen en temel ayrımı yapmıştır: 1) Kısa Süreli Bellek 2) Uzun Süreli Bellek.

Kısa süreli bellek (KSB), çevremizden sayısız uyararı toplayan reseptörler ile geniş bir bilgi deposu olan uzun süreli bellek arasında bulunan önemli bir bellek türü olup sınırlı sayıda bilginin toplanabildiği bir alandır. 1959 yılında Lloyd Peterson ve Margaret Intons-Peterson, geçici bir bellek deposu bulunduğuna ve kullanılmadığı takdirde buradaki bilginin kaybolacağından söz etmişlerdir. Kısa süreli bellekteki bilginin temel işlevinin, uzun süreli belleğe hizmet etmek olduğundan söz edilmektedir. Kısa süreli bellek veya geçici belleğin, bilgileri tutma süresi 30 saniyeden daha kısa olduğu ve duyu organlarıyla alınan bilginin, belli bir şekilde bellek sürecine sokulduğu, algılama yoluyla gelen bilginin çok sınırlı bir miktarının tutulduğu ifade edilmektedir. Uzun süreli bellek (USB) ise, sınırlı kapasiteli ancak sınırsız sayıda bilgi barındıran ve barındırdığı bazı bilgileri bir ömür boyu depolayabilen bir sistem olarak ifade edilmektedir.

Daró (1997: 622), belleğin bütün, bölünmez bir işlev olmadığını, her biri birbirinden bağımsız olarak çalışabilen, birbiriyle ilişkili çok biçimli bir sistem olduğunu ifade etmekte ve tercüme alanında, tercüme sürecinde yer alan tüm bellek türleri arasında kesin bir ayrım yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Ersoy (2012: 155), Kautz'dan alıntılanarak, veri toplama ve işleme etkinliği açısından bakıldığında, belleğin, ultra kısa süreli bellek bölümü, kısa süreli bellek bölümü ve uzun süreli bellek bölümü olmak üzere üç ayrı bölüme ayrıldığını belirterek, kısa süreli bellek bölümünün, ultra kısa süreli bellekten gelen bilgi ve verileri alarak uzun süreli bellekten aldığı bilgilerle birleştirmekte ve böylece bunlardan yeni bilgiler oluşturmaktadır.

Andaş tercüme sürecinde ultra kısa süreli belleğin ve kısa süreli belleğin daha aktif olduğunu ve bu bilgilerin kısa süreli olarak bu belleklerde saklandığını belirten Ersoy (2012: 156), uzun süreli bellekte bir saklama işleminin gerçekleşmediğini, çünkü konuşmacıdan gelen ifadelerin kesintisiz olmasının hemen tercüme edilmesi gerektiğini ifade etmektedir, çünkü andaş tercümede bilgilerin uzun süreli saklanması gerekmemektedir.

Ardıl tercüme sürecinde, uzun süreli bellek de bazen aktif hale getirilmektedir çünkü konuşmacı bazı durumlarda ifadelerini çok uzatmakta ve konuşma kesintiye uğramadığı için önce gelen bilgiler birikmekte ve böylece bu bilgilerin bir süreliğine uzun süreli belleğe gönderilmesi gerekmektedir. Bunun dışındaki durumlarda ise, ardıl tercüme sürecinde de kısa süreli bellek etkin rol oynamaktadır (Ersoy, 2012: 157).

3.2.3.2. Not Alarak Kaydetme

Zhao (2015: 1716), hiç kimsenin not almadan tam bir tercüme yapamayacağını belirtmekte ve Liu Hui'den (2008) alıntılararak, not almanın belleğin yükünü hafifletme, zihinsel baskıyı azaltma, not alırken dili yeniden düzenleme gibi kolaylıklar sağladığını ifade etmektedir.

Bir tercümanın en iyi ihtimalle önemli bilgilerin % 70'lik kısmını bellekte saklanabileceği dikkate alındığında, bu bilgilerin belirgin bir kısmının bellek dışında kaydedilmesi gerektiğini ifade eden Ersoy (2012: 157), not alarak saklanması gereken bilgilerin başında, bellekte saklanması ve hatırlanması zor olan, özel isim ve sayıların bulunduğunu, bunların yanı sıra cümlelerin ve ifadelerin de not alınabildiğini belirtmektedir. Ersoy'a (2012: 157) göre not alma işlemi ardıl tercümede andaş tercümeyle göre çok daha yoğun olmakta, ardıl tercümede konuşmacı konuşmasını kesmeden tercüme işlemine geçilemediğinden, tercüme edilecek materyal birikebilmekte ve bu nedenle özel isim ve tarihlerin not alınması yeterli olmayıp anlamların ya da ifadelerin de not edilmesi gerekirken, andaş tercümede, konuşmacı ile tercümanın konuşması neredeyse paralel gitmesi nedeniyle tercümanın bütün bilgileri not almaya zamanı bulunmamaktadır, burada sadece özel isim ve sayılar not alınmaktadır.

Not almada dikkat edilecek önemli noktaları Ersoy (2012: 158) şu şekilde özetlemektedir:

- Notlar açık ve belirgin olmalı.
- Karıştırılma potansiyeli olmamalı, yani X anlamı için alınan notlar Y anlamını çağrıştırmamalı.
- Alınacak notlar basit olmalı.
- Kolay söylenebilir veya telaffuz edilebilir olmalı.
- Kolay yazılabilir olmalı.
- Kolay hecelenebilir veya okunabilir olmalı.
- Esnek olmalı ve not alırken öyle anahtar sözcükler seçilmeli ki bu sözcükler ilgili ifadenin anlamının tamamını içerecek esneklikte olmalı.

Notların hangi dilde alınacağı konusunda ise, acemi tercümanların erek dilde not almaktan kaçınacakları, profesyonel tercümanın ise tam tersini uygulayacağı, çünkü konuşma sürerken tercümanın erek dilde not almasının, tercümanın alınan notlara, tercümeyle seslendirme esnasında erek karşılıklar bulmasını gerektirmeyeceği belirtilmektedir (Ersoy, 2012: 159).

Notların kağıt üzerine yerleştirilme şekli, notların anlama ve anlatma sürecine faydalı olabilmesinde önemli bir kriter olup, alınan notlar kağıt üzerine görsel açıdan rahat ve kolay olacak şekilde yerleştirilmelidir. Bu koşulların sağlanması ise ancak notların kağıt üzerine çapraz bir şekilde yerleştirilmesiyle mümkün olacaktır, ancak notlar çapraz bir şekilde değil de düz yazı şeklinde alınması halinde, satırlar arasında ayrıntı bulmanın görsel açıdan zor olması nedeniyle, alınan notların takibi daha da zorlaşacaktır (Ersoy, 2012: 159).

Ersoy (2012: 159-160), not alırken zaman kazandıran yöntemlerden birinin de kısaltma yöntemini kullanmak olduğunu, ancak tercüme sürecinde sözcük kısaltmasının dışında, anlam kısaltması yönteminin de kullanıldığını belirterek, ifadeler için özetler nitelikte olan 'anahtar ifadeler' oluşturulduğunu ifade etmektedir.

Tercüme sürecinde, tercümana zaman kazandıran bir diğer yöntem de işaret ve sembollerin kullanılmasıdır. Sembol ve işaretlerin, sözcük veya ifadelerin anlamlarının karşılığı olarak kullanıldığını söyleyen Ersoy (2012), kullanılan işaret ve sembollerde, dünyadaki bütün tercümanlar için geçerli olabilecek bir sistemin olmadığını, bununla birlikte bazı işaret ve sembollerin genel geçer bir nitelik kazanmış olduğunun da söylenebileceğini ifade etmektedir.

Durukan (2017: 111), ardıl çeviride not almanın temel ilkelerini, *anlamın not alınması, not almanın öznel olması, not almanın ekonomik olması, alınan notun anlaşılır olması ve not alma sırasında zamanın iyi değerlendirilmesi* şeklinde özetleyerek, not alma becerisinin ancak, bol miktarda duyduğunu anlama ve ardıl çeviri alıştırmaları yapılarak ve aynı zamanda gerek anadili ve gerekse yabancı dil hakimiyeti ve duyarlılığı geliştirilerek edinilebilecek bir beceri olduğunu ifade etmektedir.

3.3. Üretim Sürecindeki Beceriler

Tercüme sürecinin üretim aşamasında, tercüman, konuşmacıdan gelen konuşma materyallerini önce duyar, anlar ve bunları belleğine kaydeder, daha sonra bu materyalleri bir dizi bilişsel işlemden geçirerek erek kültür dinleyicilerinin anlayacağı bir ürün ortaya koyar, yani tercüme üretir. Doğan (2017: 164), üretim bileşeninin, sözlü çevirinin çıktı boyutu ile ilgili olduğunu, andaç tercümede üretim sürecinin, iletinin zihinde temsil edilmesinden, erek dil metninin tasarımına ve bu tasarımın hayata geçirilmesine kadarki süreyi kapsadığını ifade etmektedir. Ardıl tercümede iki aşama vardır: Birinci aşamada, çevirmen konuşmayı dinler ve not alır; ikinci aşamada, erek dilde konuşmayı yeniden üretir. (Doğan, 2017: 164).

Ersoy (2012: 162), üretim aşamasında belli bir oranda bilişsel bir aktivite gerçekleştiğini, ürünün birçok işlemden geçtikten sonra bilişsel ortamdan çıkartılıp fonetik olarak, sesle gerçek dünyaya aktarıldığını belirterek, üretim aşamasının kendi içinde üç evreye ayrıldığını belirtmektedir:

1. Kaynak dil ürünün erek dile aktarılması (bilişsel ortamda)
2. Düzeltme evresi
3. Erek metnin seslendirilmesi evresi.

Bunlardan ilk iki evrenin bilişsel ortamda, son evrenin ise bilişsel ortamın dışında gerçekleştiğini belirten Ersoy (2012: 162), andaç tercüme etkinliğinde, üretim evresindeki işlem yoğunluğunun oldukça yüksek olmasına karşın, ardıl tercüme etkinliğinde bu işlemlerin daha az yoğunlukta olduğunu ifade etmektedir.

3.3.1. Kaynak Dil Ürünün Erek Dile Aktarılması

Seeber (2015: 82), Lambert'den aktararak, andaç çevirinin, sözcük tanıma ve anlamsal-sözdizimsel çözümlene gibi dili anlama-odaklı görevler ile aynı anda gerçekleşen sözcük seçimi ve anlamsal-sözdizimsel çözümlene gibi dil üretme-odaklı görevlerin aynı anda gerçekleşmesinden dolayı karmaşık bir süreç olduğunu ifade etmektedir.

Sözlü çeviri yazılı çeviriden ayıran en önemli özelliklerden birinin zaman ögesi olduğunu ifade eden Doğan (2003: 117), sözlü çevirinin her türünün kendine göre bir zaman kısıtlaması içinde gerçekleştirildiğini ve bunun da çevirinin bilişsel, duyuşsal ve hatta devinsel süreçleri etkilediğini ifade etmektedir.

Örnek metnin oluşturulması ve daha sonra üzerinde çalışma yapılması, tercüme sürecinde, özellikle andaç tercümede saniyeler içinde çok hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Tercüme sürecinde, tercümanın yanında hiçbir araç ve materyalin bulunmaması, ayrıca tercümanın bu süreçte bunlara bakacak zamanının olmaması, üretim sürecinin ne kadar zor ve karmaşık olduğunu göstermektedir (Ersoy, 2012: 163).

Tercümanın bu aşamada her iki dili de çok hızlı bir şekilde kullanabilmesi, bu aşamada rol oynayan önemli etkenlerden biri olup, tercümanın dil materyali portföyü çok zengin olmak zorundadır (Ersoy, 2012: 164). Yoğun bilgi içeren konuşmaların bellek işlem kapasitesine duyulan gereksinimi artırdığını ifade eden Doğan (2017: 169), bu aşamada birim zaman başına işlemde geçirilecek bilgi miktarının arttığını, bilgi-yoğun konuşmalarda ve önceden yazılı olarak hazırlanmış olup kürsüden okunarak yapılan konuşmalarda ortaya çıktığını, bilginin maddeler olarak alt alta sıralandığı konuşmalarda ise, bağlaşıklık öğeleri ya da madde aralarını dolduracak ve bilgi içeriği yoğun olmayan sözcüklerin pek bulunmadığını, bunun da tercümanı zorladığını belirtmektedir. Dil materyali portföyünün zengin olmasının önemi burada daha fazla ortaya çıkmaktadır.

Ersoy (2012: 164-165), tercüme sürecinde çok önemli olan ve otomatik refleks haline getirilmesi gereken bilişsel teknik ve becerileri şu şekilde sıralamaktadır:

- Kaynak dil öğelerine belleğindeki birikimlerden yararlanarak erek dilde karşılık oluşturma.
- Uzun konuşma metni içindeki anlamı sivrilterek, kısaltma, özünü verme, böylece belirginleştirme ve erek kitle için daha anlaşılır hale getirme.
- Konuşma metnindeki, anlamın oluşmasında rolü olmayan önemsiz öğeleri atma.
- Konuşma metnindeki, anlamın oluşmasında önemli rol oynayan öğeleri öne çıkarma.
- Bağlamın bütünü içinde dile getiremediği ya da kaçırdığı öğeleri genelleyerek dile getirme.
- Dünya bilgisi, alan bilgisi, dil bilgisi gibi birikiminden yararlanarak konuşmacının henüz tamamlamadığı ifadelerin sonunu tahmin ederek çıkarım yaparak erek ifadeyi oluşturma.

- Kaynak metnin o ana kadar olan kısmından, konuşmacının henüz tamamlamadığı ifadelerin sonunu tahmin ederek erek metni oluşturma.
- Erek metni parça parça oluşturma.
- Bilişsel boyutta oluşturduğu erek metni düzeltme odaklı olarak kendini denetleme.

3.3.2. Erek Metnin Düzeltmesi

Tosun ve Kabukcık (2012: 181), Kalina'dan (1998a: 18) alıntılanarak, yazılı çeviride anlama güçlükleri, olası bağlam yetersizlikleri, terminolojiye yönelik sorular, dikkate alınması gereken alıcının özellikleri ve buna benzer çeviri problemleri gerçek çeviriden önce tespit edilip genellikle farklı çalışma aşamalarında çözüme kavuşturulduğunu ancak yazılı çeviri için geçerli olan problem çözme biçimlerinin her ikisi de sözlü çeviri için çok az ölçüde geçerlilik taşıdığını belirtmektedir.

Tercüman bütün kaynak dil öğelerini erek dile aktarmasının mümkün olmaması nedeniyle, bir ayıklama, seçme işlemi yapmak zorunda olup kaynak metnin öğelerini önemli ve önemsiz öğeler şeklinde sınıflandırmak durumunda kalacaktır (Ersoy, 2012: 166). Tercüme sürecinde kaynak metnin kısaltılması ya da özünün verilmesi yöntemi tercüman tarafından sürekli uygulanmak zorunda olup andaş tercüme sürecinde konuşmacıya yetişmek için, ardıl tercüme sürecinde ise konuşmacıyı bekletmemek için, tercüman en kısa sözcükleri seçme ve erek dilde en kısa ifadeleri oluşturma yoluna başvurmak durumunda kalacaktır (Ersoy, 2012: 166).

3.3.3. Erek Metnin Seslendirilmesi (Söylenmesi)

Tercüme ürünün ortaya çıkarıldığı aşama erek metnin seslendirilmesi olup önceki evrelerdeki etkinlikler tamamen bellekte gerçekleşmektedir. Erek metnin seslendirilmesi aşamasından itibaren, tercüman, söylediği her şeyden sorumludur.

Ersoy (2012: 167), erek metnin seslendirilmesi aşamasında uygulanması gereken teknikleri şu şekilde ifade etmektedir:

- Kalabalık önünde konuşacak olması nedeniyle, tercüman, oluşabilecek heyecan ve korkuyu kontrol etmek ve yenmek zorundadır. Eğer bunu başaramazsa, kekeleme ve tutukluk gibi problemler yaşayabilir ve bu da erek kitle açısından anlama sorunu meydana getirebilir.
- Erek kitlenin duymada sorun yaşamaması ve konuşmayı takip edebilmesi için tercüman dengeli bir ses tonu ve dengeli bir hızla konuşmalıdır.
- Erek kitlenin eksik ya da yanlış anlamaması için, tercüman, ifade aralıklarına ve vurgulara dikkat etmelidir.
- Tercüman sesini, ifadelere belirginlik katacak şekilde kullanmalıdır.
- Tercüman sözcüklerini ve ifadelerini doğal, ifadeleri belirginleştirici mimik ve jestlerle desteklemelidir.

Doğan (2018: 114), andaş çevirinin anında ve yüksek edinç düzeyi gerektiren türden bir edimle gerçekleştiği için bellek süreçlerini zorlayan ve üst düzey zihinsel etkinlikler gerektiren zorlu bir süreç olduğunu, beyinde bellek ve bilişsel süreçlerde mikrosalisenin çok küçük birimlerinde gerçekleşen işlemler (processing) için çevirmenin tam bir konsantrasyon içinde olması ve tercüme edeceği konuşmayı çok iyi duyarak her türlü zihinsel boyutuyla kavrayıp analiz, sentez ve değerlendirme yapabilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

4. SONUÇ

İletişim, günümüzde olduğu gibi, ilk çağlardan itibaren insanların temel gereksinimlerinden biri olmuş, kültürler çeşitlendikçe iletişime duyulan gereksinim giderek daha fazla artmıştır. Diller ve kültürler arası iletişimin en önemli araçlarından biri olan tercüme, farklı diller konuşan kişiler arasında, özellikle savaşlarda ve ticari ilişkilerde aracılık yapma şeklinde başlamış ve giderek gereksinimlere göre çeşitlenerek değişik biçimlerde ortaya çıkmıştır.

Konuşmacı konuşurken onunla aynı anda yapılan tercüme türüne andaş tercüme, konuşmacının sözü bittikten sonra yapılan tercüme türüne ise ardıl tercüme dendiğini önceki bölümlerde ifade etmiştik. Tüm tercüme türleri bu iki genel sınıflandırma içinde ifade edilmektedir.

Ardıl ve simültane tercüme faaliyetinin gerçekleştirilmesi için gereken beceriler, algılama süreci ve üretme süreci başlıkları altında incelenmektedir. Algılama sürecindeki beceriler, kaynak metnin duyulması ve anlaşılması, algılanan bölümlerin hatırd tutulması ve not alma becerileri şeklinde sınıflandırılırken, üretme sürecindeki beceriler ise, kaynak metnin anlamının aktarılması, erek metnin düzeltilmesi ve erek metnin seslendirilmesi başlıkları altında incelenmiştir.

Oldukça karmaşık ve zor olan tercüme faaliyetinin gerçekleştirilebilmesi için, yukarıdaki becerilerin yanı sıra tercümanın, konu alanına, terimlere, önceden edinilmiş dünya bilgisine, kaynak ve erek dillere ve kültürlerine hakim olması gerekir ancak yine de unutulmamalıdır ki, bütün bunlara ne kadar hakim olursa da tercüme sürecinde her zaman risk söz konusudur çünkü koşullar, tercümanın büyük oranda kontrol edemeyeceği boyuttur. Doğan'a göre (2018: 114-115), konuşmacının konuşma biçimi, dili hangi yetkinlikte kullandığı, telaffuzu, konuşmanın içeriği, konuşmasını sunuş biçimi, söylem biçimi, teknolojik araçlar kullanıp kullanmadığı ya da ne kadar yetkinlikte kullandığı, hitap sanatı ve anlaşılabilirlik kurallarına uygun konuşup konuşmadığı, tercümanla işbirliği içinde çalışıp çalışmadığı, heyecana kapılmak ya da sakin olmak gibi kişilik özellikleri gibi unsurlar da tercüme sürecini çok etkilemektedir.

KAYNAKÇA

- Al-Khanji, R., El-Shiyab, S. & Hussein, R. (2000). On the Use of Compensatory Strategies in Simultaneous Interpretation. *Meta*, 45(3), 547-557.
- Atik, G. (2011). *Sözlü Çeviri Yöntem ve Teknikleri*. Ankara: Sinemis Yayın Grup.
- Daró, V. (1997). Experimental Studies on Memory in Conference Interpretation. *Meta*, 42(4), 621-628.
- Diriker, E. (2005). *Konferans Çevirmenliği Güncel Uygulamalar ve Araştırmalar*. İstanbul: Scala Yayıncılık.
- Doğan, A. (2018). Andaş Çeviriye Anokhin'in İşlevsel Sistem Kuramı ve Chernov'un Etkinlik Kuramı Kapsamında Yaklaşım. *Research Gate*, 2018, 113-132.
- Doğan, A. (2017). *Sözlü Çeviri Çalışmaları ve Uygulamaları*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Doğan, A. (2003). Sözlü Çeviride Gölgeleme Ağıştırmasının Bilişsel Dayanakları. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 20(2), 117-125.
- Durukan, E. (2017). Ardıl Çeviri Eğitiminde Not Almanın Önemi ve Not Alma Duyarlılığının Pekiştirilmesi. *Diyalog*, 1, 102-112.
- Ersoy, H. (2012). *Kavram, Kuram ve Süreç Açısından Tercüme Etkinliği*. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Gerver, D. (1975). A Psychological Approach to Simultaneous Interpretation. *Meta*, 20(2), 118-128.
- Kriston, A. (2012). The Importance of Memory Training in Interpretation. *Professional Communication and Translation Studies*, 5(1-2), 79-86.
- Seeber, K. G. (2015). Simultaneous Interpreting. Holly Mikkelson & Renée Jourdenais (Ed.), *The Routledge Handbook of Interpreting* içinde (s. 79-95). London and New York: Routledge.
- Tosun, M & Kabukcik, S. (2012). Genel Çeviri Kuramlarının Sözlü Çeviriye Etkisi ve Sözlü Çeviriyi Yazılı Çeviriden Ayıran Özellikler. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, (5), 174-181.
- Zhao, Y. (2015). The Application Study of Note-taking of Interpreting. *Theory and Practice in Language Studies*, 5(8), 1716-1721.